

toru in judovskem templu, o službi božji stare zaveze, o daritvah in o podobnih stvarih ljudstvu jako malo znanega. Prebirali bodo vse to s tem večjim veseljem, ker razprave pojasnuje mnogo primernih slik.

S posebno vremo razlaga „Psalme“. Čutil je, da je v njih tista moč, ki jo v judovskem slovstvu občuduje moderna kritika; pripisuje jim višek umetniške vrednosti in v svetovnem slovstvu jim ne more postaviti na stran kaj boljšega. Ko bi nam gosp. pisatelj ne bil podal ničesar drugega, kakor da je razložil „Psalme“, storil bi nam bil veliko dobroto. Kdo ne ve, kako deluje na srce veličastna, visoka misel? A prav zato so „Psalmi“ tudi težko umljivi.

Introdukcijska razlaga ni ravno obširna; a to bi namenu knjige tudi ne odgovarjalo. O posamnih patriarhih, sodnikih, kraljih in prerokih je povedanega pač toliko, kolikor je za umevanje potrebno.

Vsa eksegetična razmotrivanja pa so prepljena z mnogobrojnimi ascetičnimi aplikacijami. Dobrosrčnega učitelja in razumnega psihologa se gosp. pisatelj pokaže, kjerkoli more. In bolj kakor vse drugo, priča ravno to, kako je bil poln božjega duha, mož preudarnosti, izkušnje in razuma.

A kjer ni ascet, je apologet. V prvih poglavjih obrača ost posebno proti evolucionistom in materialistom, pozneje pa večinoma le proti racionalistom in protestantom.

Knjiga postane lahko — pri znani vedeželjnosti boljše naše mladine moremo reči, da gotovo — bogat vir eksegetičke in apologetičke znanosti med ljudstvom. V tem oziru je neprecenljive vrednosti, dragocena tembolj, ker je pisana od zanesljivih učenjakov in je doslej edina te vrste v našem slovstvu.

Razdeljena je v tri dele. Prva dva dela in prvo polovico tretjega dela (900 strani) je napisal pokojni dr. Lampe, drugo polovico tretjega dela (ca 300 strani) pa dr. Krek.

Dr. Krekov del se od Lampetovega bistveno ne loči. Vendar je pri njem nekoliko manj eksegeze in asceze, a primeroma več apologetike, zgodovine, etnografije. Prvi govori dokaj obširno in se raztaplja v milobni ascezi; ta pa je v besedi kratek, a jedrnat, na površju se kaže bolj znanstvenik. A kar čudimo se, kako zvesto se je prilagodil osnovnemu Lampetovemu duhu. Ko se nam izpod peresa gosp. Kreka obetajo „Zgodbe novega zakona“, nimamo druge želje, kakor da nadaljuje v začeti smeri.

Ker je knjiga znanstvena, upamo, da iz nje ne bodo zajemali samo preprosti ljudje, ampak tudi izobraženci, zlasti pa učeča se mladina.

Saj vemo, kako se vsepovsod v javnosti napada sv. pismo in dogme katol. cerkve glede svetopisemske rabe in razlage. Tu imamo globoko zamišljen, domač vir čistih katoliških resnic za vse, „katerim ljubezen do Boga in do Kristusa ni prazna beseda“ (str. 663)!

VI. K.

Povesti. Spisal dr. Ivan Tavčar. V. zvezek. V Ljubljani. Založil pisatelj. Tiskala Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1902. Str. 404. — Zares so mrtva ta srca, katera nam popisuje pisatelj v prvi povesti. Pred dvaindvajsetimi leti je spisal dr. Tavčar svoja „Mrtva srca“. Takrat so še vplivala na dijake kot nekaj burno pesniškega. Danes nimajo več ne mika ne čara; ne le, ker se je izpremenil okus občinstva, ampak ker se je izpremenilo vse literarno ozračje z družbo in — pisateljem vred.

Dr. Tavčar ni nikdar bil čist leposlovec, kateri bi se bil bodisi z objektivnostjo realista ali z zanosom idealista vdal kultu lepote. Ne, on si rad izbira kaj višjega, da ob njem razvija bombast svojega krasoljubivega votlorečja ter da zadosti ob njem satiričnemu nagnjenju svojega jako negativno razpoloženega talenta. Njegovo veselje je, da daje temu, kar se odlikuje, zaničljivo poento. V tem je bistvo njegovega delovanja. Istine v njegovih delih ni iskati, ker kolikor je imajo, jim služi le za okvir tistemu glavnemu namenu. Podoben je Alkibiadu, kateri svojemu lepemu psu odseka dolgi rep, samo da bi Atene o tem govorile; on je slikar, kateri ima svoje veselje v tem, da na lepe obraze slika bradavice. Njegovi junaki so nekoliko čudni ljudje, pisatelj sam o njih rabi često izraze: „Pamet mu je zavrela“, „vulkan je nosil v prsih“, „divjal je kakor zver“; zato se ni čuditi, da se streljajo, koljejo ter preklinjaje mečejo kupice po tleh. Zaljublenci v Tavčarjevih povestih trpé grozne muke in so sploh nevarni ljudje, posebno svojim tekmečem. Samoumori, uboji, dvoboji, prešestva — to jim je prišlo že kar v navado. In pri tem govoré patetično, kakor mladi tragedi na koturnih. Zdaj je še čisto miren in pameten mladenič — kar pa zagleda „čarobno oko“ ali „belo roko“, in po njem je: izgubljen je brez rešitve in milosti...

Vzemimo le nekaj teh „mrtvih src“! Nekako najvišje se je pisatelj povzpел še v osebi Filipa Tekstorja, kateremu je dal nalogo, da ljubljanskega škofa (v dr. Tavčarjevih spisih jako pogosta prikazen!) poučuje v rodoljubju. A ta narodnjak je zelo nejasen mož, katerega nam pisatelj predstavlja kot častivca Rousseau-a in Proudihona. V nadaljnem modrovanju se

nam pa razkrinka ta zmedeni filizof, ki je nositelj vodilnih misli v celi povesti, kot malthuzianec, in pisatelj nam ta nauk tako prepričevalno vsiljuje, kakor bi sam veroval vanj, v „teorijo mrtvih src“. Kaka je ta žalostna teorija? Čujte: „Mi živimo v času mrtvih src!... Človeštvo je silno materialno postalo! Jedó in pijó; ženijo se, da bolje in lažje jedó in pijó; pred svete oltarje poklekujajo, da bolje in lažje jedó in pijó; domovino ljubijo, da bolje in lažje jedó in pijó“ itd. . . . „Kultura in omika? Tudi kultura je mrtva dandanes in ne oživlja duše in srca! . . . Naj je človek najomikanejši na naši zemlji, naj se še tako hvalisa z duševnimi svojimi deli; tega pač zakriti ne more, da ima trdo in sebično dušo! In kar je najhujše, je videti, da bo vsako prihodnje stoletje še trše in sebičnejše . . .“ To vam je teorija „mrtvih src!“ Obupna teorija to! In tudi ubogega Filipa Tekstorja ni privedla do drugega, kakor do neumnega dvoboja, v katerem ga je ustrelil človek, ki se je norčeval iz njegove sramote! Ali ne čuti dr. Tavčar, kako smešno je, ako takega modrijana postavi pred škofa, da bi se cerkev učila od njega pravega svetovnega naziranja? — Cerkveno življenje je popisal pisatelj tako, kakor bi bilo sestavljeno le iz zunanjih obredov brez duha in globlje vsebine. To se vidi zlasti iz popisa duhovnikov, katere slika kot neizobražene in sirove. Kaj pa ve on postaviti namesto cerkve? Izkušal je ustvariti nekaj, in to se mu je žalostno ponesrečilo v osebi izgubljenega Tekstorja, tega v prešestvu rojenega, v materializmu vzgojenega, od fraz napojenega in slednjič kot pes umorjenega otroka nestalne domišljije, ki išče surrogatov za krščanstvo. Moč krepkega jezika in donečih besed ne more zakriti velike notranje praznote, ki zeva iz te povesti.

Drugi duševni proizvod v tej knjigi je „čas primerna povest iz prihodnjih dob“, naslovljena „4000“. Ta povest pomenja v dr. Tavčarjevem pisateljstvu novo dôbo. Že prej je v svojih povestih kazal mnogo nagnjenja do karikature, tako da se včasih že težko pozna meja med patosom in ironijo. A s tem spisom, ki niti imena „povest“ ne zasluži, je stopil iz leposlovne literature vun na pot, katera ima svoje ime od črevljarja Pasquina. V Rimu namreč — ali po dr. Tavčarjevi frazeologiji: v Timbuktu — je živel v XVI. stoletju za časa najbujnejšega „humanističnega“ pamfletstva neki Pasquino, črevljar in „literat“, kateri je iskal svoje slave v tem, da se je norčeval iz katoliške cerkve in njene duhovščine. To ni ravno težka stvar, in že marsikateri slovstveni črevljar je ob pomanjkanju drugačnih talentov

posegel po tem sredstvu in pisal „paskvile“. Ta črevljarska steza se vleče poleg bele ceste prave literature, in po navadi boljši pisatelji korakov, ki so jih storili po njej, ne prištevajo svojim najboljšim . . .

Povest „4000“ je dr. Tavčar sprejel med svoje zbrane spise. Pravi leposlovec bi tega nikdar ne bil storil. Saj je sestavljena vsa „povest“ iz samih slabih dovtipov. Karikatura obstoji v tem, da se poiščejo na kakem predmetu bolj očitni znaki, kateri se tako pretiravajo, da postanejo smešni. Njen namen je vedno smešenje. A karikatura postane pamflet, ako podtika svojemu predmetu lastnosti, katerih nima.

Dr. Tavčar je izkušal karikirati katoliško cerkev. In na kak način je to storil? On nam slika čas, v katerem pride cerkev do popolne veljave v javnem življenju, ter ji podtika tako delovanje, da se more iz njega norčevati. A to, kar navaja, je tako neokretno, da na količkaj razsodnega čitatelja naredi baš nasprotni vtisk, nego ga je nameraval pisatelj. Cerkev slika seveda najprej kot sovražnico vede ter se norčuje iz vseučilišča sv. Simplicija, katerega profesorji imajo to plačo, da smejo na kapiteljski njivi jesti sirovo repo. Naš „napredni“ dr. Simplicij prestavlja papeževo stolico v Timbuktu, nam pripoveduje, da veruje cerkev, da je elektrika „od hudiča“ in se mora prepovedati itd. Da se dr. Simplicij bavi največ s spolno ljubeznijo, ni čuda. To je tvarina, o kateri se dajo zbijati najdebelejši dovtipi. In sicer je dr. Simplicij posebno vzel na piko spoštovanje do devištva in samostansko življenje. To tudi ni čudno, saj so že vsi slovstveni črevljarji od Pasquina sem instinktivno čutili, da je ta tvarina zanje najbolj primerna, le s tem razločkom, da so mnogi od njih bili duhovitejši, kakor pa naš dr. Simplicij, na katerega univerzi predava rektor magnificus o sandalah sv. Antona. Katoliška cerkev zahteva pošteno zakonsko življenje in prepoveduje vsakršno nenravnost. Dr. Simplicij ni s tem zadovoljen, ampak sezida kasarne za „device“ in za neoženjene moške. Za zakon se po nazorih tega čudnega svetnika določujejo osebe po naboru, in doktor Simplicij ima pri tem priložnost, da dela svoje dovtype. Da mu je nad vse nadležen celibat, kdo bi se temu čudil, kdor pozna Simplicija? On je iz redovnikov naredil vojake in iz „starih devic“ kohorto krvoločnih amazonk. Svetnike popisuje ta Simplicij kot divjake, ki rjovejo kot živina, žró travo, se ne umivajo ter se vlačijo po svoji celici v strašno umazanih oblačilih, in verno ljudstvo mu je tolpa popolnoma brezumnih — polljudi. Katoliška cerkev ni pri-

jazna praznemu govoričenju, a dr. Simplificij je ženskam popolnoma prepovedal vsako govorenje in jim je dal tezalnico okoli ust, od katere se jim kar žulji delajo na belem vratu! Katoliška cerkev prepoveduje pijanstvo, a to je abstinentu Simplificiju premalo: on jim pod smrtnim grehom prepoveduje sploh pokusiti vino. Simplificij je tudi izpoved prikrojil po svojem lastnem receptu. Ta napredni modrijan je namreč postavil k izpovednicam stroje s palicami. Sicer je stroje sploh odpravil, a pri izpovednicah jih vendar rabi. Katoliška cerkev nalaga za pokoro dobra dela, a naš Simplificij položi grešnika v stroj, da mu ta odšteje gotovo število palic. Da, še več: Liberalni Simplificij je vpeljal celo torturo za one, ki so se pregrešili samo v mislih, ter si pri tem brez dvoma domišljuje, da je naredil s to iznajdbo dober dovtip. Katoliška cerkev je ravno v zadnjem času visoko povzdignila češčenje svetega Cirila in Metoda, naš v zgodovini ne posebno podkovani dr. Simplificij pa l. 4000. uči, da ju je cerkev odstavila od svetništva. Da je sežgal na cerkveni račun Prešernove poezije na grmadi, ni še nič tako groznega v primeri z drugimi zločinstvi tega strašnega krvnika. Ljubljanski škofje so znani po svojem ljudomilem obnašanju, a Simplificij je naredil iz njih grozovite Nerone, kateri ukazujejo nedolžno ljudstvo pretepatati do krvi, ki dajejo od vjetih sužnjev vlačiti svoj triumfatorski voz — kaj pravim: voz? — cel železniški vlak, edini, ki se sploh sme voziti, kajti razen na škofovo posestvo ne sme voziti nobena železnica! Tako pravi napredni dr. Simplificij! Cerkev je vzgojila prve zdravnike in uredila prve lekarne, a naš Simplificij seveda tega ne ve ter je sploh odpravil vse zdravnike, češ da je pregrešno z zdravljenjem segati v božjo voljo! Naš Simplificij niti tega ne ve, da je cerkev vedno z največjo odločnostjo naglašala ne le pravico, ampak tudi dolžnost starišev do vzgoje njih otrok; ta liberalni modrijan je dal sezidati kar velike hiše, kamor stariši oddajajo svoje potomce . . .

To in še mnogo nespametnega je zapisal dr. Nevesekdo v svojo „času primerno povest“. Ko je izhajala v „Ljubljanskem Zvonu“, se je že marsikomu gabila, in morda smemo reči, da je danes še manj lahkovernih učencev, ki bi dr. Simplificiju verjeli na besedo njegov nauk, nego jih je bilo takrat.

Ali pa dr. Tavčar sam verjame, kar je tu pisal o verstvu? Bilo je l. 1881., ko so Slovenci slavili narodno zmago pri mestnih ljubljanskih volitvah. In takrat je ravno ta mož, napivajoč duhovščini, govoril tako-le: „Vsak, kdor ljubi slovenski narod, ter mu želi srečno

prihodnost, ima prepričanje sedaj, da se ima narodnost naslanjati na vero. Narodnost, gospôda, vije se kakor trta okrog mogočnega debla, okrog vere. In kakor hitro se loči trta od debla, pade po tleh, in njena rast, njeno razvitje, in pred vsem njena rodovitnost je popolnoma uničena.“ Tako je tudi pisal, ko se je „velečastitim gospodom“ ponujal kot kandidat. In nato pride — „4000!“ — A za dr. Tavčarja je ta povest bila odločilna: Ko je enkrat stopil na to rjavo stezo, se ni več vrnil na belo cesto, ampak je šel vedno bolj navzdol in v stran, dokler ni prišel do skrajnega konca na tej poti . . . Dr. E. L.

Ilustrovani narodni koledar za l. 1903. Leto XIV. Uredil in izdal Dragotin Hribar v Celju. Str. 123. — Poleg navadne koledarske vsebine ima ta letošnji koledar zopet več drugih poučnih in zabavnih spisov. Poučni sestavki so sicer kratki, a so nam ugajali, ker so zares zanimivi in objektivno spisani. Prvi so kratki življenjepisi: Dr. Gustav Ipavic, dr. Frančišek Lampe, Ivan Nabergoj, Lovro Serajnik so v splošnih potezah očrtani. G. pl. Radics pa nam popisuje zgodovino starega in zgradbo novega deželnega dvorca v Ljubljani. Mnogo manj vredni so leposlovni spisi. Pesnika sta gg. Gangl in Borut. Prvi opeva neko skrivnostno nesrečo, ki se mu je baje pripetila, ko je zdihoval v ljubezni do neke Aste. Pravi, da so ga „zaprl sem v to noč“; najbrže se čuti njegov pesniški subjekt v ječi ali ka-li. G. Borut pa hoče kazati menda svojo modernost z verzi, ki so tako neokretno napolnjeni z netečnimi ptujkami, kakor ti-le:

In orhideje — rad imam
njihove vitke talje,
njih sladki vonj, pikantni tèn
in . . . no, in tako dalje . . .

Morda bi hotel v bodoče g. Borut čitateljem svojih pesmi tako „čtivo“ olajšati s tem, da bi tuje besede pisal tudi z njim lastnim pravopisom: „taille, teint“ itd.? Nam bi vsaj bilo mnogo lažje uginiti, odkod so te besede in kaj pomenijo. Morda bi se dala taka stvar povedati tudi slovensko? G. Demeter nam priporoča „Na Silvestrov večer“ v daljši pesmi, da naj za narod vtripljejo naša srca. Pripovedni spisi so jako srednje, ako ne še nižje vrste. G. Ivan Škerjanec nam pripoveduje pod naslovom „Njen ponos“ jako malo duhovito ljubavno zgodbo nekega nejasnega adjunkta, J. Homec je za nekaj podobnega uporabil zaljubljenega profesorja, E. Gangl nam je pa v „Moči molitve in trpljenja“ podal sliko, ki spominja njegovega „Velikega trgovca“. Knjigo krasi več dobrih podob. K. L.